

LIGA ROMÂNĂ

REVISTĂ SĂPTĂMÎNALĂ

PENTRU

INTERESELE UNITĂȚII CULTURALE A TUTUROR ROMÂNILOR

APARE ÎN FIE-CARE DUMINECĂ

Anul II. — No. 11.

16 Martie, 1897

PACE NAȚIONALĂ ÎN AUSTRIA?

Ziarul semi-oficios «*Reichswehr*», din Viena, publică mai deunăzi, în ajunul alegerilor austriace pentru Cameră, un semnificativ articol în chestiunea restabilirii Statului boem, făcînd cu ocazia aceasta cite-va declarații în favorul sistemului federalist.

Un asemenea articol, publicat în acest ziar, trebuia să fie remarcat în Austria. Și a fost.

Presa oficioasă de la Viena are, precum se știe, menirea de a bate apa în piuă, cum am zice, — de a se mărgini la banalități și la învechite clișeuri guvernamentale și a căuta a se distinge prin o rezervă și o prudentă tăcere în toate chestiunile ce se referă la o schimbare a constituției imperiului vecin.

E deci neobișnuit să găsești în asemenea ziare articole, cari acum cîți-va ani ar fi dat, cu siguranță, parchetului austriac prilejul de a interveni și a apăra «ordinea constituțională amenințată» și alte asemănătoare și specifice atribute ale Statului austriac.

Autorul articolului de care vorbim, este d. *A. von Obentraut*, un om politic crescut în vechile tradiții *centraliste* ale Austriei.

Ceea-ce e semnificativ e, că tocmai în acest ziar *vechiul centralist* declară, că experiența celor din urmă vr'o douăzeci de ani l-au convins, că centralismul și-a trăit traiul, nu mai corespunde situației în care

a ajuns Austria și nu mai poate fi menținut, necum întărit.

Consecințe acestei convicțiuni, autorul susține pretențiunile Boemilor (Cehilor) și înclină chiar, așa pe jumătate, spre federalism.

«Scriitorul acestor rînduri, zice d. von Obentraut, și-a făcut educațiunea sa politică în școala centralistă și a muncit o viață de om pentru organizațiunea centralistă a monarhiei (habsburgice):

Însă un om politic trezviu nu se gîndește la ceea-ce s'ar fi putut face, ci la ceea-ce este, și ast-fel trebuie să ținem socoteală de faptul că timpul centralizațiunii a trecut.

Currentul covîrșitor este astăzi cel federalist și întrebarea ni se impune: dacă actualul imperiu german a ajuns, cu o organizație federală, la o neînchipuită dezvoltare, — de ce nu ar fi cu puțință acelaș lucru și în Austria?

În Germania, ideia Statului unitar nu s'a putut realiza din cauza drepturilor principilor, iar la noi din cauza deosebirilor naționale și culturale ale popoarelor ce trăesc sub scepтрul Habsburgilor.»

După ce autorul dă această fugitivă și rațională dar *nu tocmai originală* motivare pentru transformarea Austriei, (*nu a Austro-Ungariei*), în Stat federativ, el adaogă:

«O construcțiune federalistă a imperiului nu l'ar prea slăbi (!), dacă s'ar recunoaște puterii centrale drepturile pe cari ea trebuie să le ceară. Aceste drepturi s'ar putea rezuma ast-fel: con-

ducerea politicii externe; centralizarea mai strînsă a întregii puteri armate sub voința monarhului; un cod civil unitar și unitate în jurisdicțiunea supremă în cauze de drept civil; direcție unitară în întreaga comunicațiune.»

D. von Obentraut schițează, precum vedem, în felul său, o constituție federală fără a o motiva și explica mai de aproape. El se mărginește ast-fel pur și simplu a *accentua* necesitatea federalizării Austriei, și aceasta *mai ales din punctul de vedere al restabilirii regatului boem în cadrul drepturilor sale istorice.*

Că autorul într'adevăr nu se gîndește mai departe în această chestie de viață și de moarte pentru *întregul* imperiu habsburgic, rezultă lămurit din felul cum își termină articolul:

«Patrioții adevărați nu trebuie să mai permită, ca *din încoronarea împăratului ca rege al Boemiei* să se mai facă joc de partide. Chestiunea merită o serioasă meditațiune, și partidele ar trebui înainte de alegeri, să se pronunțe în această privință, *pentru că după încheierea transacțiunii cu Ungaria* (adică după reînnoirea dualismului austro-ungar) *cea dintîiu și cea mai importantă problemă a Camerii austriace are să fie restabilirea păcii naționale în Boemia.*»

D. von Obentraut, cu toate că vede în federalism o constituție ce corespunde Austriei, se mulțumește cu această platonice constatare, dar gîndul său e stăpînit aproape exclusiv de chestiunea restabilirii Statului boem

Nu e nevoie să arătăm astăzi, cît de mult țin Românii din Transilvania ca chestiunea boemă să fie rezolvită în chip mulțumitor pentru Cehi.

Analogia situațiilor și a suferințelor a dat naștere unor mutuale simpatii între Români și Cehi și cele-lalte naționalități. Dar, ori-cît ar fi de mari simpatiile Românilor pentru cauza națională a Cehilor, interesele lor proprii naționale reclamă, ca rezolvirea chestiunii boeme să nu fie pri-

vită în cercurile hotărîtoare din Austria din punctul de vedere unilateral și strîmt al aplanării unui diferend între *două* naționalități, ci din punctul de vedere și larg și echitabil *al resolvirii definitive a chestiunii austro-ungare a naționalităților în întregimea ei.*

Cehii ei însuși au susținut timp îndelungat acest din urmă punct de vedere, și nu a lor vină are să fie, dacă tot ce se svonește de vr'o patru ani încoaci despre o probabilă încercare de a se da chestiunii naționalităților o soluțiune, — se referă în ultima analiză, *exclusiv* la delăturarea diferendului dintre Cehi și Germanii din Boemia, Moravia și Silesia.

Vina are să fie a acelor ce sunt stăpîni pe situație și cu toate acestea se mărginesc la o politică de paliative, într'o chestiune ce nu se poate deslega decît prin mijloace conforme fazei la care a ajuns.

Restabilirea Statului boem ar avea negreșit darul de a da satisfacțiune revendicațiunilor poporului ceh, e însă o chestiune, dacă prin această recunoaștere a dreptului public al Boemiei, se va putea restabili pacea între cele două naționalități — între Cehi și Germani — din acea țară.

Dar chiar admitînd posibilitatea unei împăcaciuni a celor două naționalități pe această bază, — *chestiunea naționalităților* ar fi departe de a fi rezolvită.

În afară de Cehi și Germani, mai sunt în Austria *Ruteni, Croați, Sloveni, Italiieni și Români*, tot atîtea popoare cari, ori-cît s'ar bucura ele de izbînda Cehilor, reclamă fie-care pentru sine o largă autonomie, și nu vor înceta «a se agita» pînă ce nu vor fi satisfăcute și ele.

Dar în afară de naționalitățile din Austria mai sunt, slavă Domnului, și în Ungaria naționalități, ale căror revendicațiuni politice sunt, în definitiv, analoage cu cele formulate și cunoscute în luptele naționale din Austria.

Prin urmare, o eventuală recunoaștere și restabilire a dreptului public al Boemiei, chiar dacă cu această ocazie s'ar pune întreaga constituție a Austriei pe baze federaliste, ar liniști spiritele în Boemia, eventual în Austria, dar nu în imperiul habsburgic, nu în Austro-Ungaria.

Chestiunea boemă nu e decit o verigă într'un lanț de chestiuni naționale, și ast-fel preocupățiunea de a-i da *numai* ei o dreaptă soluțiune și de a «*amîna*» [resolvirea celorlalte — nu ar fi, decit o nouă formă a vechei tactice austriace: *divide et impera*.

Regulus.

CHESTIUNEA FLAMANDA

(Urmare)

III

Regatul Țărilor de Jos, creat de congresul de la Viena cînd cu lichidarea succesiunii napoleonene, cuprindea provinciile înfloritoare cari formează actualmente regatele Belgiei și a Olandii.

Diplomația unise aceste provincii în scopul de a opune o puternică stavilă încercărilor de expansiune ale poporului francez, care, timp de o jumătate de secol, tulburase liniștea tuturor guvernăntilor din Europa.

Insă operele laborioase ale diplomației au adese-ori particularitatea de a fi edificii frumoase clădite pe nisip. Considerațiunile, a căror importanță preponderază în congrese, sunt adese-ori elemente fără importanță în legile evoluțiunii istorice a popoarelor. Fapta congresului de Viena nu avu decit o durată efemeră, pentru că unirea Belgiei cu Olanda se făcuse fără a se ține cont de abisul, pe care trei secole de separațiune și viață intelectuală, socială și politică cu desăvîrșire deosebită, îl săpaseră în cele două partide ale noului Stat.

În Septembrie 1830 izbucni la Bruxela revoluțiunea, care dete Belgiei independența. Ea spîntecă în două teritorul ocupat de poporul ce vorbea limba neerlandeză, ea făcu Flamanzi și Olandezi. Din punctul de vedere politic precum și din cel economic, această separațiune fu o faptă adinc regretabilă.

Dar ea fu încă mai regretabilă din punctul de vedere național. Fără revoluțiunea de la 1830, și fără greșelile politice cari o urziră, opera de apropiere intimă între cele două fracțiuni ale rasei neerlandeze s'ar fi continuat în mod natural, și avantajile ce ar fi rezultat pentru poporul flamand sunt atît de vădite, încît e de prisos a mai insista asupra lor. Ast-fel, deși recunoaștem că ruptura de la 1830 devenise quasi inevitabilă, nu putem decit deplora cauzele cari au tras un hotar de Stat între Flamanzi și între frații lor de la Nord.

Una din plîngerile principale ale Valonilor în contra dominațiunii olandeze, era preponderanța pe care o cîștigase limba neerlandeză în organizațiunea noului Stat.

Cu toate acestea, situațiunea Valonilor nu semăna întru nimic cu a Românilor sau a Slovacilor în Ungaria actuală. Justiția, de exemplu, era cu totul franceză în Valonia.

Insă Valonii nu voiau să învețe limba neerlandeză, și le era greu a ajunge la anumite funcțiuni publice fără cunoștința acestei limbi. De aci a scos burghezia valonă un argument capital în rezistența, pe care ea o face revendicațiunilor flamande.

D'altminteri, toată acea parte a populațiunii belgiene care avuse un rol activ în revoluțiune, avea în acest moment ochii ațintiți asupra Franței și se inspira de ideile franceze. Clerul catolic, omnipotent în Flan-

dra, închidea cu îngrijire această țară influențelor literare ce veneau din Olanda protestantă, așa că, din afară numai idei franceze pătrundeau în Belgia.

Revoluțiunea din Iulie, care răsturnă pe Carol X de pe tronul Franței, avu un imens resunet în Belgia, și se poate afirma că ea contribui în mod puternic a precipita evenimentele în țara noastră. Mai mult, numeroși Francezi se găseau între luptătorii revoluțiunii și între organizatorii tinărului Stat.

Se înțelege, că în aceste condițiuni evenimentele de la 1830 aveau să fie pentru limba franceză un triumf absolut, și că limba flamandă fu înjosită la rangul de cenușotcă. Dealtcum, Flamanzii nu se gândiră de loc să protesteze. Impositele grele și măsurile vexatorii, luate de guvernământul olandez în contra preoților catolici, îi indispușeră, și mai ales masele ignorante și fanatiche fură răpitate de mișcarea de sistematică ostilitate în contra Olandei.

Noul guvernământ adoptă și el aceiaș teorie a limbei de Stat, în al cărei nume guvernul din Budapesta comite față de Românii și Slavii din Ungaria cele mai scandaloase nedreptăți. *De sigur, nici-odată guvernul belgian nu a procedat în contra Flamanzilor cu o brutalitate ce s'ar putea compara cu aceea, care este familiară fiilor lui Arpad. Nici-odată procesul de la Cluj nu ar fi fost posibil în Belgia.*

Dar nu e mai puțin adevărat, că despre principiul istoric al egalității limbilor nu mai era vorbă. Constituția, legile, decisiunile guvernului fură redactate în limba franceză, iar traducțiuni flamande ale actelor oficiale nu se publicau, decît în localități unde necesitatea absolută le reclama.

Școala primară, cel puțin la țară, rămase flamandă, însă învățământul secundar, și cu deosebire cel superior, fură cu desăvîrșire franțuzite. Toți aceia cari de aci înainte aveau să capete un anumit grad

de instrucțiune, nu mai aveau să cunoască limba flamandă, ci un idiom incult, folositor cel mult în raporturi cu poporul de jos. Limba franceză deveni în curînd vehicolul exclusiv al ori-și cărei culturi intelectuale.

Funcționarii, formați de aceasta cu desăvîrșire franțuzească instrucțiune, nu știau, de regulă, nici ceti nici scrie în limba flamandă. Ba provinciile flamande fură cutoprite de un nor de funcționari valoni, cari ignorau pînă și primele noțiuni ale limbii celor pe cari aveau să-i administreze. Magistratii, eșii din universități exclusiv franceze, distribuiau justiția în ținuturi curat flamande în franțuzește, și nenumărați acușați înaintea curților criminale au fost condamnați la osîndă capitală, fără ca ei să fie înțeles un singur cuvînt din luptele oratorice, în cari erau interesate onoarea și viața lor.

Incet cu incetul, limba franceză se respîndi în clasele avute, și ast-fel între masele poporului și între cei ce erau să fie conducătorii firești ai acestora în viața socială și intelectuală, se ivi o adevărată barieră.

Nu numai în parlament, ci și în consiliile provinciale ale teritorului flamand, și chiar în consiliile comunale ale celor mai multe orașe însemnate, desbaterile se purtau în franțuzește. Burghezia, mai mult sau mai puțin instruită, afecta un superb dispreț pentru limba poporală, iar poporul, ținut prin legi electorale restrictive la o parte de viața politică, căzuse într'o indiferență și apatie profundă. Cînd mișcarea națională flamandă, — născută din opintirile stăruitoare ale cîtor-va spirite generoase ce aveau grije de demnitatea și de drepturile rasei lor, — întreprinse problema ingrătă de a delătura această toropeală, ea întîmpină adversari cu mult mai înviersunați în clasele dirigente ale Flandrei, decît chiar între Valoni. Ast-fel, cînd șeful impetuos al socialismului din Gand, Eduard Ansselle, afirmă într'un miting, ce avu loc după manifestația

de la 29 Februarie, că mișcarea flamandă ar fi mai mult o luptă de clase decît de rase, nici unul din adversarii săi politici nu putea contesta frapanta exactitudine a acestei triste constatări.

IV

Nu vom vorbi despre mișcările orangiste, — favorabile unei restabiliri a puterii olandeze dar rămase cu desăvîrșire infructuoase, — și cari isbucniră în deosebite orașe flamande după revoluțiunea de la 1830. Ivirea mișcării flamande nu avea decît raporturi foarte depărtate cu aceste sediiuni de caracter eurat politic.

La început, promotorii acestei mișcării nu erau decît o mină de oameni, însuflețiți de ideea dreptății și a măririi naționale, dar negăsind resunet în masele poporului. Ei pot fi asemănați cu așa numiți «*Vlastenci*» din primii ani ai mișcării cehe în Boemia. Pe terenul politic, acțiunea lor la început era nulă.

Conducătorii partidului liberal, care avu, timp de ani îndelungați, în minile sale destinele țării noastre, și care se recruta mai ales din provinciile valone și din burghezia tranșuzită a Flandrelor, — erau sistematic vrăjmași ai ori-și-cărei tentative de emancipare a poporului flamand prin renașterea limbei sale.

Dar marele curent al revendicațiunilor naționale traversa și sguduia tocmai atunci vechea Europa. Elini, Români, Slavi, Italiani, Germani înălțau stindardul dreptului naționalităților și reușiră, încet cu încetul, să modifice esențial, și în sensul revendicațiunilor naționale, harta părții noastre din lume.

O asemenea mișcare nu se putea produce într'o jumătate a Europei, fără ca să deștepte pretutindeni conștiința adormită a popoarelor apăsate. Literați de talent se iviră în Flandra, și cel mai mare dintre ei, *Henric Conscience*, isbuti a face, ca scrierile

sale, ce vibrau de iubirea patriei flamande, să pătrunză pînă în cele mai de jos colibe. El reamintea faptele mari ale istoriei, pe eroii flamanzi, cari în veacurile trecute au înălțat atît de sus gloria țării lor, luptînd, cu prețul atîtor șiroaie de singe, pentru libertate și independență. El aprinse ast-fel în inimi un foc ce părea stins pentru totdeauna, și făcu pe popor a-și da socoteală de tăgada de justiție a cărei victimă era, și a voi să reclame emanciparea sa desăvîrșită.

În curînd se desemnă un curent de opinie publică care prinse încet încetișor atita putere, în cit legislațiunea se văzu nevoită a rezolvi, dintre chestiunile ivite, pe cele mai importante.

Articolul 23 al constituțiunii de la 1830 este ast-fel conceput:

«Intrebuințarea limbelor usitate în Belgia e liberă; ea nu poate fi reglementată decît prin lege, și numai pentru actele autorității publice și pentru afacerile judiciare.»

Timp de patru-zeci de ani legea neglija să reguleze această întrebuințare. Ușor se poate ghici, ce trebuia să devină libertatea constituțională a limbelor, cînd interpretațiunile și practica-ei erau încredințate exclusiv funcționarilor cari foarte adese-ori nu cunoșteau limba flamandă. În lipsa unui text legal, bunul lor plac, sau mai bine zis reaua lor voință, era lege.

Dreptului populațiunilor de a fi judecate și administrate în limba lor proprie, ei îi opuneau propria lor libertate de a alege limba ce le convenea, ca și cînd poporul era pentru funcționari și nu funcționarii pentru el!

În fine, în 1873, sub presiunea opiniunii publice în Flandra, parlamentul votă o «lege despre întrebuințarea limbii flamande în materie represivă.» Dispozițiunile principale ale acestei legi sunt următoarele:

1. În provinciile flamande «procedura în materie represivă; începînd de la prima înfățișare a in-

culpatului înaintea judecătorului, se va face în limba flamandă, și judecata se va pronunța în această limbă, afară de restricțiunile ce urmează.»

«2. Când un inculpat va cere a se servi de limba franceză, procedura se va face în franțuzește, și judecata se va pronunța în această limbă.

Martorii vor fi ascultați și depunerile lor vor fi primite și consemnate în limba flamandă, decumva ei nu cer a se servi de limba franceză.»

În 1878, legea regulează «întrebuințarea limbii flamande în materie administrativă.» Ea stipulează, că în părțile flamande ale țării:

« Inștiințările și comunicările pe cari funcționarii Statului le adresează publicului, vor fi redactate fie în limba flamandă, fie în limba franceză. — Funcționarii Statului corespund în limba flamandă cu comunele și cu particularii, decumva aceste comune și particulari nu cer, ca corespondența să se facă în franțuzește, sau dacă ei singuri nu vor fi întrebuințat această limbă în corespondență.»

În sfârșit, la 1883, o nouă lege fu votată, care regulează întrebuințarea limbii flamande în învățământul secundar în ținutul flamand al țării. După această lege, cursurile de limbă flamandă, germană și engleză, precum și cel puțin alte două cursuri

ale programului, trebuie să fie făcute în limba flamandă.

Acestea sunt concesiuni, negreșit, foarte importante. Din nenorocire e adevărat, că în practică funcționarii le opuneau și le opun încă adese-ori o rea-voință și o inerție adesea de neînvinș. Cu toate acestea, *nici odată această rezistență nu se aseamănă întru nimic cu modul ne mai pomenit, în care Maghiarii își bat joc de legea lor de naționalitate de la 1868.* În Belgia, rezistența aceasta a funcționarilor e mai mult pasivă, rezultând din obiceiurile luate, dintr'un superb dispreț pentru limba poporală și din reala ignoranță a funcționarilor tulburați în liniștea lor. Dar, cu toate acestea, e cert, că sub acest raport legea despre întrebuințarea limbii flamande în învățământul secundar are consecințe bune. Tinerii funcționari de origine flamandă vor avea de aci înainte cunoștințe lingvistice suficiente, și deja ei nu mai sunt, în genere, ostili mișcării, din contră, ei au simpatii sincere pentru revendicațiunile flamande.

Pe măsură ce ei vor înlocui pe vechii funcționari, situațiunea se va ameliora mereu.

(Articolul final în No. viitor.)

Aug. De Vrenght.
(Wavre, Belgia)

TÎRGUL STOROJINEȚULUI

Amintiri din trecutul Bucovinei.

Scumpe sunt amintirile din tinerețe, când le ieși una câte una și le treci așa prin gând, toate câte le-ai petrecut la vatra părintească, în anii fragezi și neprihăniți ai copilăriei. Și cum nu vezi urzeala sură și împletită a ațelor dintr'un covor frumos, ci numai florile cele drăgălașe ale bătăturei, așa nu vezi par'că nici firele încâlcite ale anilor vieții cu negrul ciasurilor nefericite dintre ele, ci numai clipele vesele, cu care îți împestritează din când în când soarta zilele cele numărate. Și le tot privești acele ceasuri dulci și le tot înprospătezi și readuci în

minte, în cât crezi de la o vreme că sunt însutite, pînă nu te mai gîndești decît la ce era frumos și drag în trecutul duios al prunciei. Și-ți pare, nu știi cum, că mai frumos și mai bine ca atunci nici că a fost și nici nu are să mai fie.

Ce-i drept, că și mîndru loc era pe vremea mea tîrgul Storojinețului, unde mi-am făcut cei dintii ani de școală și copilărie. Așezat într'o vale încîntătoare, pe malurile rîului limpede, ce o udă șerpuind, închis dintr'o parte și alta de dealuri cu codri, — străji ai munților Carpați, — Storojinețul privit din depărtare, mingie și astăzi

încă ochiul trecătorului cu o priveliște din cele mai farmecătoare, deși... demult demult, nu mai este ce era el odată. — Jur împrejur numai păduri verzi și umbroase împreunate din dumbravă pînă 'n poală cu finături verzi, cimpuri înflorite, toate par'că legate cu țarinele, ogoarele și livezile oamenilor. Pe o margine Siretul cel cotit, cu apa sa lină și verzue, iar la mijlocul roșului de case țărănești, îngrădite de pomete mari și pline de rod, un loc pătrat, lăsat inadins pentru ziua de țirg, ce se ține totdeauna Joia. In colo, afară de ratușul, adică hanul țirgului, și cancelaria domnilor de la stăpînire, două mari zidiri de modă veche, ce se aflau pe o parte și pe alta a despicăturei drumului împărătesc, se mai vedeau ca vr'o zece case de țirgoveți sau meșteșugari, așezate de-alungul acestui drum, și apoi se topiau și ele cu gospodăriile locuitorilor de baștină, împrăștiate pe amîndouă malurile Siretului.

Pe partea dinspre cîmp a locului pătrat erau înșirate trei clădiri mai de seamă, și anume: curtea boerească veche, școala țirgului și biserica leșească, — căci a noastră era hăt, în fundul satului, tocmai colo peste apă. In cele două colțuri de sus ale pătratului se vedea apoi pe mina dreaptă așa numita propinație sau pivnița cea mare cu rachiuri din velnițele boerești, — iadul satului, — iar în cel stîng erau niște căsoae mari, dinainte cu zaplaz frumos de oștețe și porți înalte, lucrute cu iscusință numai tot în lemn alb de mesteacăn. Aici erau vestitele scaldători ale Storojinețului, cu care prinsese a aduna un isteț de Neamț în timpul verei, lumea de prin prejur.

Pe cele trei lături ale locului de țirg însă nici nu se pomeniau rîndurile lipite de case jidovești, ce-l înconjură astăzi ca niște ziduri, ci zăreai numai pe ici pe colo cîte o dughiană sau crișmă cu trafică de tutun. Căci Jidovimea nu cotropise încă așa cumplit Bucovina și orășelele ei și în cetatea ovreiască a Storojinețului de astăzi puteai să-i numeri atunci pe fiii lui Israil pe degete. Nu erau poate decît zece, sau unsprezece, adică tocmai atîți, cit zice, că le trebuiesc lor, ca să-și poată face rugăciunile de sabăș. Nici havră măcar n'aveau, că-mi aduc aminte și astăzi cum alergam Simbăta după dinșii, cînd se furișau cu halatul alb în cap spre casa starostelui lor, Ițic Derner, unde apoi ciușniiau repede pe ușă înăuntru, ca niște duhuri rele, de credeai că au intrat în pămînt, nu altceva.

Mai erau apoi două case însemnate în țirguleț, dintre cari cea dintîi se afla la dreapta drumului

împărătesc, ce duce spre podul Siretului. Astă casă, — prefăcută demult în han jidovesc, — fusese dată de zestre de boerul locului Nicolai Flondor, fiicei sale măritată după marele patriot George Hurmuzaki, și era înconjurată de o grădină întinsă și prea frumoasă, din care se mai vede o parte încă și acum. A doua casă de frunte era făcută tot de acelaș boer, pentru fiul său unic Iorgu și se afla afară din țirgușor, așezată pe o pajiște frumoasă, sub o deasă pădure de stejari, a cărei rariște se respiră lin pînă în vale, de-alungul drumului dinspre țirgul Siretului.

Acolo stă astăzi un castel drăguț, ascuns cu multele sale clădiri printre copacii bătrîni și cliomburile tufoase ale parcului englezesc, ce îmbrobodesc răcoros întreaga alcătuire de curți adevărat boerești și se închiagă apoi încet cu o bucată de dumbravă, dincolo de drum, care în zile de sărbătoare slujește Storojinecilor ca loc de primblare și petrecere. Aci e leagănul nobililor vlăstari ai vechei familii boerești Flondor, ce-și are numele său înscris cu litere neșterse în cronicile Moldovei. Aici, în acest loc, înzestrat atît de bogat de fire, s'au păstrat și pînă astăzi încă vechi obiceiuri românești și drept vorbind n'am cunoscut *duhuri* mai blînde, oameni mai buni și mai ospitalieri de cum erau stăpînii acestei case de bun neam. Și nici pot să uit vr'odată acest drag loc, căci trebuie să v'o spun, că acolo am petrecut cei mai frumoși ani ai juneții mele.

* * *

De la școala țirgulețului, care mi-a fost tot odată casă părintească, — tatăl meu fiind învățătorul locului — și pînă la curțile boerești din deal, era cale cam așa de cite-va sute de pași. Curtea cea veche însă, unde locuia bătrînul Nicolai Flondor, era chiar alături de noi, căci ograda școlii nu era despărțită de ea decît printr'un pomăt mare, plin cu perji și pruni foarte roditori. Atîția ani au trecut de atunci și totuș îmi pare că-l văd pe bătrînul boer astăzi încă înaintea ochilor mei. Ședea în giubeaua sa lungă pe un jilț mare, în cerdacul despre curte, un fes în cap și cu ciubucul în gură, sau ținînd în mîna sa niște mătânii lungi de tihlibar. Că era una din acele ființe vrednice și pline de cucernicie, cum rar se văd în zilele noastre. Om cu frica lui Dumnezeu, ce-și împărțea zilele de bătrînețe între datoria către sine și către oameni, dar mai întîiu se gindea la mîntuirea sufletului său creștînesc, ducînd o viață de evlavie, păzînd credința,

ținând posturile și umblind duminicile și sărbătorile la biserică, unde cînta însuși la strună, ca toți boerii din vremea veche. În una din odăi avea un paraclis bogat, în care petrecea, cînd se scula, cîte un ceas întreg, rugîndu-se înaintea icoanelor cu candelă. Apoi abia eși aafară și-și vedea de trebile sale zilnice și de casă. Și asculta așa, nu știu cum cu fața blajină, oamenii ce-i aducea veste și știre de pela moșie, întorcea cu glas dulce și cumpănit fie-cărui vorba, întrebînd liniștit și pe rînd de toți și toate, de credeai că-și cîntărește cuvîntul ce avea să-l zică.

Mă avea drag moșneagul ca pe copilul său și unde putea, mă lua cu dînsul, mai ales la stîna de oi din pădurea Budinefului, unde 'i plăcea mult să stee rezămat așa de coliba afumată a baciului, sfătuiind, și pișcînd din cînd în cînd din cașul proaspăt adus pe un fund curat în cinstea stăpînului. Altă-dată la vînătoare de prepelițe sau sitari, în bahna Racoveți sau la pescuit cu năvodul, sus la apa adîncă de sub pădurea Ropcei, bine înțeles că numai așa. . . . ca să privim din trăsură. Căci cum de dragi îi erau aceste lucruri, vîrsta nu'l mai îngăduia pe bătrîn să se dea la ele, și acum doria să fie doară cîte-odată față și să vadă pe alții făcînd. Numai așa, din cînd în cînd, mai lua pușca, o încărca încetîșor cu ploae de păsări și trăgea din fundul cerdacului în vrăbiile ce impresurau coșarele și aria gospodăriei și făceau stricăciune pe la casă.

Seara însă, cînd începeau lăutarii să cînte în colț, la grădina scaldătorilor, se pornea bătrînul de la curtea sa și cu pas măsurat făcea o primblare pînă acolo. Primia închinăciunile și semnele de dragoste ale tuturor, mulțămindu-le așa din cap și mai cu mîna, sta de vorbă cu unul, cu altul, și apoi se întorcea iar acasă, însoțit de multe ori de oaspeți și de tăriful lăutarilor, ce veneau cîntînd în urmă.

Cînd nici nu împlinisem încă șese ani s'a apucat într'o zi a mă învăța însuș carte. Il făcea lucrul acesta din dragoste, dar și cu un fel de patimă zicînd, — parcă-l aud încă — că vrea să mă scape de slovele papistașe — adică literele romane — ale tatălui meu. Și drept vorbind, că mare mirare a fost pentru tata, cînd a descoperit într'o bună dimineață că citeam mai limpede de pe buchile psaltiriei, decît băeții școalei din cartea cu literele nouă. Ca să mă îndemne însă la învățătură, se folosia șiretul bătrîn — Dumnezeu să-l aibă întru împărăția cerurilor — de un chip ciudat de tot. Punea pe

un băet de țișan, Ion Gălățanu, ce slujia pe la curte, să citească dintr'un catavazier cu slove înegrite și șterse de vechime, și cînd se întimpla de nu tălcuia danciul bine rîndurile, îi ardea cite una cu gîrbaciul, făcîndu-l ba chiorhaisan, ba guguman și leneș și cite și mai cite vorbe de acestea, pentru ca să mă facă să înțeleg, — vezi Doamne — eu cel cu străduința și fără de păcat, că rădăcinile învățături sunt — cum zicea el, — foarte amare, însă roadele tare dulci.

* * *

Dragoste mare de învățătură nu se cam pomenea pe atunci printre poporul nostru, doară din cei cîți-va Jidovi și meșteșugari nemți, de-și mai trimetea care-va copilul la școală. Pe Români trebuia să-i amăgească în tot felul pînă ce-i îndupleca să se tragă la carte. Și vedeai, — măiculiță dragă! — școlari la Storojineți, de credeai că's volintiri, nu alt-ceva. Tot băețani mari, coțți, cari învățau ce învățau, dar și pe la casă treabă șțiau să facă. Căci tată-meu era nu numai învățător, dar era și scriitorul și sameșul satului, talmaciu la judecătorie, logofăt la curte, cîntăreț la biserică și cite altele. Iar casa școlii era și ea cam așa, un fel de lucru pentru toate. Acolo era cancelaria comunei, acolo se adunau jurații, de acolo se trimeteau străjerii, acolo în ogradă, într'un șopron, îi încuia pe bețivi și pe buclucași și-i scutura cu nuiua la sfînta dreptate pe cei volnici și cu nărav. Acolo se plătia birul și se făceau alegerile de desetnici, — căci cinul de vornic era al boerului, caproprietar al locului. Cînd se întimpla să fie vre-o adunare, vr'o paradă benchetuală, vr'un bal — în școală se făcea, că de altă încăpere mai mare și îndemnatică ca la școală, nu se găsia. Cînd venise întii poruncă ca doctorii să hulbuiască copiii de vărsat, la școală, nu alt unde-va adunau străjerii pe mamele speriate cu sărmanii lor copilași. Pînă și nunți am apucat să văd pe la noi în școală, — cu lăutari, tîmbălău, joc și chiute, de credeai că numai rămîne decît praf din casă. Și sărcele lavițe, stau nenorocitele scoase cu săptămînilor pe afară, încălecate colo în fundul ogrăzii unele peste altele, părăsite și răsturnate unele în sus, par'că strigau răsburare la cer.

Comedie mare însă era, cînd venia comisia cu luatul la catane. Școala se prefăcea atunci în adevărat loc de groază. Și teama de a fi luat în oaste era la oamenii noștri strașnică, fiindcă în răsboaiele între 1848 și 1866 din cîți se duseseră la cătănie, mai, mai nici un flăcău nu s'a în-

tors înapoi acasă. Așa era, se vede, soarta regimentului din Bucovina, că în toate luptele și bătăile să fie tot el băgat și să nu se aleagă din săracii viteji nimica.

Cînd îl scotea pe cîte unul din flăcăii noștri romîni din sală afară, zicîndu-i *tauglich* — adică că-i bun, — îl inhăța odată doi căprari la tuns și-l vedeai bietul numai cum se făcea galben ca ceara la țipetele mamei sau drăguței sale. Și auziam atunci plîns și bocete pe lingă casă, încît trebuia cîte-odată să plecăm de acolo. Apoi îi lua pe cei tunși și i închidea la un loc într'o șură ținîndu-i pînă seara la jurămînt. În urmă le da drumul, și atunci nefericîții flăcăi cu tații lor, cari le aduceau de obicei rachiu ca să mai prindă la suflet, se puneau pe beție și stîrneau pe largul drumurilor larmă și buclucuri, de-ți venea nu știu cum și milă și groază. Și așa o duceau tinerii cu bătrînii în cîntece de jale și chefueli de desnădăjduire, ziua și noaptea, două, trei săptămîni pe rînd, pînă se mai potolia spaima și dureră și le venia apoi, cam după Paști, hîrtie

să intre la regiment. Ș'apoi vedeai numai că-i strîngeau jurății de la vornicie pe bieții flăcăi, unul cite unul, pînă-i aduna grămadă. Și venia în urmă bădica Ion Cărășel, cu fratele său Ilie, — cărauși vestiți în tirgușorul nostru, — cu niște căruțe lungi de draghini, deacurmezișul cu lavite și mi-i încărcău pe voinici, ca să-i ducă colo la Cernăuți. De aici îi pornea apoi cu poruncă împărătească. cine știe pe unde și pe cîtă vreme, ca să nu se mai întoarcă. poate nici cînd mai mult pe la vatra lor.

Cînd mă gîndesc une-ori la tirgul Storojinețului, ce frumos era el pe atunci, ce oameni de treabă, gospodari zdraveni și Români buni erau pe acolo, și că astăzi nu mai vezi în locul lor decît Jidănimie și o mulțime de norod străin, mi se strînge inima de durere și îmi vine să cred, că acest nefericit tirg românesc avea par'că de ispășit cine știe ce blestem greu, de l'au cîtopit așa cumplit tot soiul de urgii.

Em. Grigorița.

(Va urma.)

IN CHESTIUNEA NAȚIONALĂ A POLONILOR

Revista săptămînală «*Die Zeit*» din Viena publică în No. 127 de la 6 Martie un interesant și caracteristic articol din condeii unui patriot polon.

Articolul poartă titlul «*Polonia și întreită loialitate.*»

Dăm în cele următoare un rezumat al acestui pe cît de interesant, pe atît de instructiv articol.

«Pînă la ultima revoluțiune a Polonilor în 1863 nu era în Europa nici un om politic inteligent care s'ar fi putut îndoii de tendințele de independență ale Polonilor, și nu se găsea un singur Polon cîstit care să tăgăduiască aceste tendințe.

Incepînd de la Kosciusko, un lung rînd de eroi naționali au continuat, fără întrerupere, lupta pentru independența patriei. Polonii cari la Somoșiera și-au vărsat sîngele, ca un fel de *condottieri*, pentru o putere străină, ei, cari sub Garibaldi au luptat pentru Italia și sub Bem pentru Ungaria. — erau tot ast-fel de eroi naționali ca frații lor la Raclawice și Ostrolenka pentru că

și ei luptau pentru libertatea Poloniei, care se părea că li se arată în focul fie-cărui răsboiu. Emigranții polonezi străbăteau ca emisari lumea înfreagă, pretutindeni predicînd și înaintînd cauzele răsboinice, pentru că ei credeau, că luînd parte la fie-care răsboiu, ei luptă imediat pentru libertatea Poloniei. Chiar *Dombrowski* și *Wroblewski* cari în calitate lor de generali ai Comunei de la Paris comandau bande de tăciunari și ucigași, — nu se gîndeau decît la libertatea și independența Poloniei.

În timpul din urmă însă mulți oameni serioși cred în perfida minciună despre «întreită loialitate» a Polonilor. Meritul de a fi scornit această legendă revine pe deplin *Stancsk*-ilor, aceluia partid de curteni în *partibus infidelium* care în lipsă de o Curte a sa, mișună pe la toate Curțile și e tot-d'a una gata să jertfească ideea națională a poporului său pentru o invitare la un bal de Curte. Precum acest partid a luat numele celebrului măscărici *Stancyk* care purta de nas pe regele său, tot așa acest partid poartă azi de nas și pe poporul său și pe cele trei mari puteri cari și-au împărțit Polonia între ele, — și

caută a produce convicția că sentimentele *sale* de slugărnice ar fi și ale poporului polonez. Aristocrația poloneză, după ce a văzut că toate planurile desperate de a-și redobîndi privilegiile au rămas infructuoase, s'a desfăcut de ori-ce tendințe revoluționare, inventă șibolețul «întreitei loialități» (față de Curțile de la Petresburg, Berlin și Viena) și începu să asedieze aceste Curți cu loialitatea sa.

Doctrina întreitei loialități nu prea găsi resu-net la început. Amintirile anului 1863 erau încă prea proaspete în popor.

Spre a putea juca însă un rol la cite-va Curți aristocrații polonezi aveau nevoie de aparența că poporul e cu ei, și în consecință ei depuneau la picioarele suveranilor devotamentul și dragostea acestui popor ca să dovedească ast-fel, că poporul îi urmează. Prima încercare fu făcută în Austria. Aristocrații înființară gazete ai căror redactori luă sarcina a pași în mijlocul popo-rului naționalicește atît de iritat, a resturna pe vechii zei după altare și a-i înlocui cu alții noi.

Amară piine! De nici o umilință n'au scăpat acești oameni. Scupați și palmuiți în public, dar bine plătiți, ei au resistat cu voinicie și trec acum drept conducători ai opiniei publice. Ade-vărații actori, aristocrații, desvoltară în acest timp o îndoită activitate. Pe de o parte se foloseau de gazetele susținute de ei, ca să arate *in sus* pretinsa schimbare ce s'ar fi operat în senti-timentele poporului polonez, pe de altă parte ei înțeleseră a produce — prin fel de fel de tainice svonuri și cuvinte misterioase — impresiunea, că diplomația austriacă nu s'ar fi gîndind la nimic mai mult, de cît la restabilirea im-periului polonez. Dată fiind natura impresionistă a poporului polonez, scopul fu curînd ajuns: Austria și dinastia ei fură contopite cu idea-lurile poloneze, iar nobilimea care făcu această treabă scoase pentru sine un îndoit avantaj: ea își asigură recunoștința și a dinastiei și a po-porului polonez.»

Aci scriitorul articolului trece în revistă politica pe care o face partidul curtenilor polonezi în Prusia, și arată, că grație atit-udinei diplomatizante a d-lui *von Koscielski*, șeful partidului național polonez din Prusia, Polonii au fost mereu purtați cu vorba și determinați a face excese de loialitate față de împăratul german, care în schimb nu numai că nu le-a făcut nici-o concesiune

națională, ci ține să accelereze procesul de germanizare.

«Chiar și acum, cînd guvernul prusian tăgă-duește Polonilor ori ce drept la o existență na-țională și i-a scos din cadrele constituțiunii, (*sie von den Wohlthaten der Verfassung ausgenom-men hat*) ziarele d-lui *von Koscielski* propovă-duesc «*prudență și moderațiune*», și opresc pe deputații polonezi a se declara partid oposi-țional.»

Arătînd politica șleahței poloneze în Po-lonia rusească, autorul zice:

«Situatia cea mai grea o aveau curtenii po-lonezi în Polonia rusească, pentru că acolo do-minațiunea brutală a guvernatorului *Gurco* făcea, ca ori și ce fel de încercare de împăcaciune să pară o crudă ironie. Ast-fel Polonii curteni nu aveau destul cîuraj să facă, ca în Austria sau în Prusia, pe popor să crează în bună-voința di-nastiei, căci pînă și copiii în vîrstă de șase ani erau opriți a vorbi polonește pe stradă, și po-porul polonez ajunsese a fi cu desăvîrșire lipsit de drepturi și de protecție în patria sa.»

Dar îndată ce *Gurco* fu repus de vîrstă și de boală, curtenii polonezi începură să răspîndească tot felul de svonuri, ba că noul guvernator, contele Șuvalov, ar fi cel mai bun amic al Polonilor și că ar fi ve-nind cu un program de împăcaciune ruso-polonă, ba că Țarul n'ar fi dorind nimic mai cu insistență, decît această împăcă-ciune, dar că el trebuie să fie cu precau-țiune, pentru că se teme de o puternică reacțiune.

Ast-fel Șuvalov fu primit cu sentimente binevoitoare de către Polonii din Varșovia, și deși el nici nu se gîndea să schimbe sistemul de rusificare, legenda despre «bu-năvoința» sa se menținu pînă la retra-gerea sa.

Acum Varșovia așteaptă un alt guver-nator general, pe principele *Imertinschi*.

Ziare rusești, inspirate de nobili polonezi, iarăș au pus chestiunea unei împăcări între cele două popoare, și Polonii iarăș așteaptă

roade de la această politică. Un număr ales de prinți și conți polonezi așteaptă cu nerăbdare și la respectuoasă distanță un semn dinspre Petersburg, spre a alerga să depună la treptele tronului jurăminte de fidelitate pentru imperiu și pentru dinastie. Cei mai mulți dintre acești nobili au părinți, frați, sau veri cari tot prin asemenea jurăminte sprijinesc imperiul și dinastia austriacă.

Dar conducerea politică n'are să mai rămână în mâinile acestor magnați, cari abuzează de sentimentele poporului spre a-și asigura propriile lor interese.

«Deja se ridică în Polonia (etică) o masă mare națională, a cărei simțire nu e influențată de tradiții nobilitare sau de Curte.

Sentimentul național a făcut minuni, el a sfărmat sclăvii seculare și a scos la lumină State în al căror viitor nimeni nu mai voia să creadă. El a unit Italia, a desgropat Grecia de sub cenușa veacurilor și a eliberat Serbia și Bulgaria de sub stăpânirea semilunii. Numai Polonia să constituie o excepție și să fie pe veci perdută? Nu cred, și milioane de Poloni naționaliști împărtășesc necredința mea.»

In fața întreitii loialități a nobililor, încheie autorul, milioanele acestea opun o credință tare în resurecția Poloniei.

CRONICA GENERALA

NOUL DEPUTAT BUCOVINEAN

Cetitorii noștri știu, că în a cincea curie electorală din Bucovina a fost ales deputat la Camera Austriei d. *Dr. George Popovici*.

Presa și mai ales generațiunea tânără a Românilor din Bucovina și Transilvania a salutat cu entusiasm candidatura d-lui Popovici, pentru că multe și întemeiate speranțe sunt legate de acțiunea politică a acestui tânăr, dar energic și vrednic, reprezentant al poporului român din Bucovina în Camera Austriacă.

Reproducem deci cu plăcere notițele biografice ce le publică despre el ziarul oficios »*Fremdenblatt*» din Viena.

«*Dr. George Popovici*, fiul cel mai în vîrstă al profesorului universitar Eusebie Popovici, s'a născut la 20 Noembrie 1864 în Cernăuți, a făcut bacalaureatul la liceul de Stat de acolo, urmă apoi cursurile facultăților de drept și de filosofie de la Cernăuți și Innsbruck obținînd în 1894 la Universitatea din Cernăuți diploma de doctor în drept.

Dr. Popovici lucrează pe terenul literar, în limba romînă, de la 1884 încoaci. El este un

zelos colaborator al »*Convorbirilor Literare*» ce apar în București. În această revistă el a publicat studii istorice, juridico-istorice și critice. Actualmente Dr. Popovici face studii asupra vechiului drept provincial austriac. O parte a acestor studii e deja gata de tipar.

Această lucrare e menită a servi autorului drept teză de agregat universitar. Popovici este întemeietorul asociațiunilor țărănești în Bucovina și face parte din grupul mai tânăr, foarte progresist, al partidului național român. Dr. Popovici întrupează cele mai bune speranțe ale partidului românesc.»

«COCHETAREA ROMÂNILOR CU PANSLAVISMUL»

Sub acest titlu găsim în ziarul unguresc »*Budapesti Hirlap*» o lungă corespondență »politică», dragă Doamne, de la București.

Autorul povestește, că principele *Luow*, secretarul legațiunii rusești din București ar fi reușit să facă pe de-o parte drum *rusofilismului* în societatea românească, iar pe de alta că ar fi alimentat sentimentele panslaviste ale Bulgarilor din Dobrogea,

continuând cu succes politica răposatului *Hitrovo*. Dar prințul de *Luow* ar fi intervenit, tot după corespondența lui *Buda-pesti Hirlep*, și în chestiunea națională, mai ales după ce ar fi aflat, că politicienii ardeleni au lansat lozinca: *Mai bine Ruși, decât Maghiari*.

Ast-fel el ar fi stat în legătură cu unii dintre corifeii naționaliști din Sibiu! Până una alta, prințul de *Luow* a fost transferat consul general la Budapesta.

Tot ziarul unguresc mai știe, că un redactor al ziarului rusesc *Le Nord* din Paris, d. *Povolny*, ar fi fost în București să pună te miri ce grozăvii la cale.

Monitorul unguresc ne spune însă, că acest *Povolny* e de origine *Sirb din Țara Ungurească*. . . .

Dar ca cetitorii să vadă cât e de adevărată povestea asta, însemnăm, că autorul pune în redacția ziarului *Le Nord*; alături de d. *Povolny* și pe d. *Moroianu*, un tânăr transilvănean, care mai anii trecuți, pe când se afla când în Belgia când în Paris, a scris mult și bine în organe mari franțuzești despre chestia națională.

Însă de un an și jumătate d. *Moroianu* se află la *Tübingen*, în Germania, și-și prepară doctoratul în științele de Stat... prin urmare corespondentul lui *Budap Hirlep* ar trebui altă dată să-și ticluască minciunile cu mai multă băgare de seamă.

Aminteri, ce să ne mai mirăm de scorrituri de asemenea natură, când, slavă Domnului, de mult suntem obișnuiți a nu mai crede nimic din zisele informații ale presei ungurești, în tot ce privește chestia națională.

O minciună ungurească mai mult sau mai puțin, ce-i pasă presei maghiare? Chestia e, că ține să *calomnicze pe Români*, dar azi nu se mai prind calomniile ungurești așa cu una cu două!

«ROMÂNI, ELINI ȘI MAGHIARI»

Alt corespondent unguresc de la București, de astă dată al ziarului *Alkotmány*.

El găsește, în sfârșit, că «Românii au înțeles, că «adevăratul lor vrăjmaș în peninsula balcanică e Slavismul (Bulgarii, Sîrbii și Montenegro)».

Și de aceea «efectul evenimentelor orientale nu se manifestă asupra Românilor numai prin aceea că ei se însuflețesc (ai nemerit-o! R.) pentru cauza elină, ci și prin faptul, că nu numai în cercuri politice, ci și în clasele poporului de jos ori-ce antipatie în contra Ungurilor a dispărut.»

«Iredentismul, care se razimă pe Panslavism și sub protectoratul rusesc reclamă anexiunea Transilvaniei de România, nu are nici o rădăcină în poporul românesc, care consideră pe iredentiști drept agenți ce stau în soldă rusească.»

— Acest favorabil sentiment al Românilor față de Unguri, așa îmi spunea un om politic de frunte (și român), ar trebui utilizat spre a face o împăcaciune între Români și Maghiarii din Transilvania (!). — Asta nici n'ar fi greu, pentru că îndată ce Români ar vedea buna intențiune a guvernului maghiar de a ameliora soarta lor în Transilvania, fie și numai (!) prin *concesiuni locale*, poporul român s'ar apropia cu trup cu suflet (!!) de poporul maghiar și nu ar mai fi cu putință, ca agitatorii transilvăneni să găsească sprijin în România.

De altcum «Românii mai zic, că panslavistul *Muraviev*, prin jocul său de șah, la Belgrad și Sofia, dovedește lămurit, că Elenismul și Maghiarismul sunt aliații firești ai Românilor în peninsula balcanică.»

Până aci corespondentul bucureștean al lui *Alkotmány*.

Chestia e, că dacă Panslavismul d-lui *Muraviev* amenință pe Români, el îi amenință și pe Unguri, și aceștia ar trebui să înțeleagă, că nu prin mofturi ca cel despre «concesiunile locale» se va putea evita o eventuală comună primejdie, ci prin revenirea Maghiarilor la dreapta judecată a situației reale, și ast-fel prin recunoașterea leală a drepturilor pe cari Români tran-

silvăneni le revendică. Cît despre pretinsa disparițiune a antipatiei Românilor față de Maghiari, e treabalui *Alkotmány* dacă-și face curaj cu de-a sila. Această antipatie *nu* va dispărea, cît timp Maghiarii nu vor pune capăt absolutismului de rassă ce-l exercită față de Românii și Slavii din Ungaria.

Precum ca să se știe.

CONDAMNĂRI CU GRĂMADA

Sub acest titlu cetim în «Tribuna Poporului» din Arad:

Simbătă părintele *Emanuel Beșa*, preot în Zlagna, a fost osîndit de către tribunalul din Sibiiu la 25 fl. amendă eventual 5 zile arest pentru-că la o nuntă din Poiana, unde fusese învățător, ar fi «preamărit» pe martiri.

Denunțatori au fost gendarmii, ear' martori doi Români netrebnci

Sentin'a a dat-o judele de tribunal *Bădilă*, de naștere Român din Poplaca.

*

Și mai caracteristic a fost procesul altor 11 Români din Munții-Apuseni, pe care tribunalul, din Alba-Iulia 'i-a condamnat pentru-că la 27 Iulie 1894 au primit cu iubire pe *Ion Băbușiu*, răposatul preot, din B. Șasa, care se întoarse atunci dela temnița din Cluj.

Acușajii osîndiți sunt:

Vîrgil Todescu, doctorand în medicină, *Gr Sima*, preot, *Aurel Danciu*, proprietar, *Ioan David* și *G. David* candidați, de adv. *N. Baieșan*, preot *I. Naicu* și *Simeon Dandea* (care robește la M. Oșorheiu) *Elena Sofia* și *Teresia David*.

Intre martori erau și toți lăutarii din «Banda lui Ghiuț.»

Caracteristic e, că apărător n'au avut. Domnii advocați români din Alba-Iulia atît de puțin se interesează de asemenea afaceri ?!

Bărbații au fost osîndiți la cîte 8—30 zile arest ordinar, iar' damele la cîte 50 fl.

*

În acelaș timp se vestește că făcînd apel la Tablă în contra sentiței prin care fusese osîndit la un an temniță de Stat și 450 fl. amendă, osîndă pe care tablă o redusese la 3 luni arest, acum în urma apelațiunii la Curie, d. *Aurel Ciato*,

student universitar, a fost osîndit la 6 luni temniță. Curia a dres, se vede, ce a stricat Tabla.

Fac bună educație «patriotică» magistrații maghiari !

PUBLICAȚIUNI RECENTE

«*Enciclopedia Română*». Fascicolul 3.

Enciclopedia română continuă a-și motiva dreptul la existență printr'un fascicol al treilea, care cuprinde cîți-va articoli mai mari privitori la Români. Cu unul dintre ei, (*Arămîni*), ne vom ocupa mai amănunțit aiurea. Altul, *Arad*, putea să fie ceva mai amănunțit în partea relativă la istoria veche, pe cînd limitele acestui comitat ajungeau destul de adînc în Ardeal. Aceasta este însă o «lipsă», pe care în Enciclopedie nu o va simți publicul de azi al ei, public în care de obicei interesul este mai mare pentru probleme mai nouă.

Se simte însă că această istorie mai veche este neglijată în amănunte, une-ori foarte importante. Ast-fel ni se pare că poziția Daciei malvense nu-i lămurit fixată și că putea să fie. Asemenea este greșit a crede că sub *Ardeal* (1). toți cronicarii noștri înțeleg Transilvania toată; sunt cronicari, cari ne spun lămurit că «*Ardealul se chiamă mijlocul țării*» care multe laturi coprinde în toate părțile», dar pe ale cărui «margini» sunt și *alte țări*, cum e Maramureșul, țara secuiască, țara Oltului, țara Bărsei, țara Hațegului, țara Oașului. Geografia poporului a trecut deci și în cronicari, nu a rămas numai lui. În articolul despre *Arpad*, în care ni se pare că aflăm urmele unui model maghiar, nu pricepem de ce să scrie Bisinieni (ung. Bessenjök) în loc de Biseni, și de ce se evită total numele Peceneg, care încă trebuie să fie făcut cunoscut publicului pentru care este socotită Enciclopedia, și de ce se admite că «foarte scâlciat» descriu cronicile intrarea Ungurilor în țara ce-o ocupă azi. Chestiunea aceasta este doară azi mult mai descâlciată, decît ar voi unii scriitori unguri să fie. Este prin urmare necesar, ca unde sunt consultate modele ungurești, să fim mai băgători de seamă la spiritul în care sunt scrise acele modele.

În sfîrșit, încă o obsevare, relativă la intro-

(1) În p. 286, sub Arboroasa, d-l Sbiera proclamă etimologia ardua tellus = Ardeal. . .

ducerea de texte și cuvinte streine în Enciclopedie. Sub v. Arvali găsim cunoscutul text al cîntecului lor, reprodus întreg dar netradus. Nu era mai bine ca el să fie tradus, deși traducerea lui este des «nesigură»? Traduceri avem doară de pe acest text, de pildă în Mommsen. In cuvintele franceze credem că nu ar fi rău să se

indice în paranteze și pronunțarea lor, indicație care vedem că se face la cele englezești.

Fascicolul de față are și ilustrații mai interesante, după operele sculpturii grece, apoi Monastirea de la Argeș, biserica Antim din București, seminarul român din Arad.

* * *

NOTIȚE DIVERSE

ALIANȚA NAȚIONALĂ A FRANCEZILOR ÎN CAUZA POPULAȚIUNII

Am arătat într'un număr al revistei noastre, că populațiunea franceză nu mai sporește aproape de loc, ceea ce, față cu sporul altor națiuni vecine de Franța, echivalează cu o *descreștere* a populațiunii.

Chestiunea aceasta, atât de gravă pentru viitorul Franței, a strîns, în sfîrșit, pe mai mulți Francezi într'o «*Alianță națională pentru creșterea populațiunii franceze.*»

Însă această chestiune prezintă pentru noi, Români, nu numai un interes sociologic general, ci are o importanță deosebită prin faptul, că și la noi, mai ales în Moldova, s'au observat fenomene îngrijitoare în privința mișcării populațiunii românești.

Iată ce zice numita *Alianță* într'un memoriu adresat guvernului francez:

«Imensa majoritate a Francezilor nu știu, că țara lor înaintează, din lipsă de nașteri, spre o apropiată și iremediabilă ruină. Ei nu știu, sau se preocupă puțin de această chestiune, pentru că nici o persoană autorizată nu le-a expus această stare de lucruri.

Dar tocmai această orientare este cea dintîu măsură de luat spre a feri patria noastră de căderea ce o amenință.

Populațiunea Franței forma la sfîrșitul secolului trecut 27% a populațiunii marilor puteri ale Europei; astăzi ea nu mai formează decît 12%.

Natalitatea franceză care descrește fără încetare, (în 1801—10 procentul era de 32 p. 100 de locuitori, în 1891—95 de 22), a fost, începînd din acest secol, totdeauna cea mai slabă a Europei. De aci rezultă, că importanța Franței în Europa se găsește în declin. Teritoriul Germaniei nu era, la 1840, mai populat decît al Franței

Astăzi Germania numără 14 milioane de locuitori mai mult decît Franța; în intervalul 1890—95 populația Germaniei s'a înmulțit cu 3 milioane de locuitori. În acelaș interval creșterea populațiunii franceze a fost aproape nulă. (175.027 locuitori).

Odinioară limba franceză era limba cea mai vorbită și mai cetită; ea pierde însă acest avantaj pe zi ce merge, pentru că astăzi numărul oamenilor a căror limbă maternă e cea franceză, este cel mult de 45 milioane; aceasta e populația din care se recrutează majoritatea cetitorilor unei cărți scrise în franțuzește. O carte germană poate calcula la 100 de milioane de cetitori; una engleză la 115 milioane.

Dar nu numai importanța materială și morală a Franței, ci însăși existența ei este amenințată prin starea staționară a populațiunii. În anul 1870 Franța și Germania aveau un număr egal de tineri în vîrstă de 20 de ani; însă numărul nașterilor la cele două popoare ne permit afirmațiunea, că în patrusprezece ani numărul conscrișilor germani va fi îndoit mai mare, decît al celor francezi.

Puțini Francezi își dau seamă despre acest pericol.»

După ce explică marea primejdie a acestei stagnări, manifestul continuă:

«Ar trebui proclamat ca regulă generală ca bursele, tutungeriile și deosebitele ajutoare să fie rezervate fără excepție familiilor numeroase, sau ca cel puțin numărul de copii să fie considerat ca un titlu foarte important la ocuparea acestor funcțiuni.

Astăzi numărul copiilor este privit numai ca un indiciu de mizerie, și nu este aprețiat ca un titlu de onoare și un drept mai mult al familiei numeroase la protecțiunea Statului. Nu este logic ca indemnitațiile de locuință, de rezidență și de

transferare să fie aceleași pentru funcționarii celibatari și fără copii, și pentru cei ce poartă greutatea unei familii numeroase.

Totdeauna în casuri de *merite egale*, un funcționar care susține o familie numeroasă ar trebui să fie preferit unui coleg celibatar, sau unui cap al unei familii restrinse.

În considerația tuturor acestor motive, Alianța exprimă următoarele dorințe:

Ministerele cari au în departamentele lor institute de instrucție să hotărască a rezerva bursele — afară de casuri excepționale, — exclusiv pentru familiile cari au cel puțin trei copii.

Ministerul de finanțe să decidă că tutungeriile vor fi rezervate exclusiv familiilor ce numără cel puțin trei copii.

Celelalte favoruri de cari dispune Statul să fie rezervate tot unor asemenea familii.

Indemnitațiile, de locuință, de rezidență și de deplasare să fie distribuite proporțional cu numărul copiilor.

Funcțiunile cari nu reclamă capacitate specială să fie rezervate capilor de familie cari au cel puțin trei copii.»

UN MOTOR AL MAȘINEI DE SBURAT

Inginerul Mac Mahon, din Statele-Unite, a inventat un prea ingenios motor de gaz amoniac.

Acest gaz se lichefiază la temperatura de patru grade centigrade și la o presiune de cinci atmosfere. El poate fi deci conservat în rezervoare relativ ușoare. Utilizând proprietatea expansivă deosebită a acestui gaz, Mac Mahon a construit un motor. După rapoartele ziarelor transatlantice importanța de căpetenie a acestui motor ar fi, că el este *foarte ușor* și ocupă un spațiu foarte restrâns, făcând astfel de prisos folosirea voluminoaselor și grelelor căldări și a acumulatorilor electrici.

Unele ziare cred, că acest motor ar fi servit lui *Abot Smith* în construcțiunea misterioasei sale mașini de sburat, care se arăta atât de des anul trecut în orașele americane și provocase admirațiunea generală. În ori-ce cas invențiunea Mac-Mahon va contribui în mod esențial la perfecționarea aparatului de navigație aeriană.

POPULATIUNEA EUROPII

În anul 1885 Europa avuse 3.375 milioane de locuitori, iară în 1895 aproape cu 30 de mili-

oane mai mulți. Din acestea 367 milioane *Rusia* are 97 milioane 807.000, — *Germania* 53.000.000, — *Austro Ungaria* 41.385 000. — *Marea Britanie*, 39.134 000, — *Franța* 38.343.000, — *Italia* 30.913.000, — *Spania* 17.560.000, — *Belgia* 6.342.000 — *Turcia* 5.600.000, — *Portugalia* 5.102.000, — *România* 5.038.000 (1), — *Suedia* 4 837.000, — *Holanda* 4.796.000, — *Bulgaria* 3.031.000, — *Elveția* 2.921.000, — *Serbia* 2.283.000, — *Grecia* 2.187.000, — *Danemarca* 2.172.000, — *Norvegia* 1.989.000.

AUTO-INTOXICAȚIA

Sunt vr'o zece ani, decind doctorul *Bouchard* de la Paris publică teoria sa despre auto-intoxicația organismului cu substanțe de desăgregare ale însuș organismului.

La început, teoria aceasta a fost primită cu multe rezerve în cercurile învățaților. Astăzi ea constituie convicțiunea celor mai mulți fiziologi, și presa medicală publică mereu observațiuni despre auto-intoxicație.

Albumina, pe care o înmagazinează organismul omenesc, trece printr'un complicat proces chimic pînă să se asimileze cu țesuturile corpului.

Dar acest proces de asimilație este urmat de un proces de desasimilație. Tocmai în acest din urmă proces se produc și substanțe cari au asupra organismului un efect specific. Asemenea substanțe sunt *creatina, cistina, uratele* etc. Aceste substanțe trec prin deosebite procese chimice și devin, în anumite condițiuni, otrăvuri pentru organism.

Influența acestor produse de desăgregare asupra organismului este cauza, după unii fiziologii, senzațiunii de oboseală ce cuprinde pe om după o muncă încordată. Sforțarea mușchilor accelerează procesul de asimilație și desasimilație a substanțelor albuminoase; din acest proces rezultă apoi produse de desăgregare, iar aceste au un efect otrăvitor asupra mușchilor: de aci oboseala; odihna o alungă.

Tot în această ordine de idei se explică și somnul.

Pînă aci auto-intoxicația este un proces fiziologic, normal. Ea se produce și dispăre cît timp funcțiunile excretorii sunt normale.

Însă îndată ce excrețiunile sunt împiedicate, substanțele toxice se aglomerează în organism și devin cauze de boale: *auto-intoxicații*.

Asemenea auto-intoxicații sunt *uremîna, diabetul* etc., precum și unele forme ale durerii de cap, ale amețelii, insomniei, etc.

De oare ce sîngele e vehiculul acestor substanțe toxice, lăsatul sîngelui iarăș pare a deveni un mijloc direct de vindecare.

INFORMATIUNI

Inregistrăm cu plăcere, că *Secțiunea din Tirgoviște* a Ligii Culturale s'a reorganizat, constituindu-se zilele trecute în următorul mod: Președinte d. *Dumitru Atanasiu*, decanul avocaților; d. vice-președinte *Nicolae Sasu*, avocat; cassier d. *Gr. Zotoviceanu*, inspector financiar; secretar *Nicolae Mazăre*, profesor; membri în comitet d. *G. Tighineanu* avocat, *Ioan Nicolescu*, director gimnazial, *Nicolae Lascu*, institutor; iar censori dd. *G. D. Dimitriu*, avocat și *George Dragomirescu*, profesor.

*

Tinerimea universitară română din München a luat laudabila inițiativă de a organiza o serie de conferințe în *chestiunea națională*.

Cea dintiiu s'a ținut săptămîna trecută. Au asistat la ea, în afară de Romîni, vr'o 40 de studenți germani.

Scopul conferințelor fiind tocmai *de a da tinerimei universitare germane o idee lămurită despre raporturile dintre Români și Unguri*, aceste conferințe se fac în limba germană.

În conferința dintiiu, d. *I. Scheopul*, student la politehnică, a vorbit despre «*Tendențele poporului român în Ungaria și Transilvania*» (*Die Bestrebungen des rumaenischen Volkes in Ungarn und Siebenbuergen.*)

Germanii, mai ales, au aplaudat foarte mult această interesantă expunere a situației românilor de peste munți.

*

D. *Dr. Em. Grigoroviță* va publica în curînd un interesant volum de «*Chipuri și graiuri din Bucovina*» care va contribui de sigur foarte mult la cunoașterea relațiilor etnografice și sociale din Bucovina, din această frumoasă bucată de pămînt deslipită de Moldova.

«*Tîrgul Storojinetului*», ce se publică în acest număr al revistei noastre, face parte din volumul pe care-l va scoate d. *Em. Grigoroviță*, sub titlul indicat.

*

D. *Victor Bérard*, cunoscutul scriitor francez, a început să publice în *Revue de Paris* un studiu asupra Macedoniei.

Îndată ce va apărea sfîrșitul acestui studiu, vom da cetitorilor un mic resumat din el.

*

Ziarul săptămînal «*Salonblatt*» din Viena anunță, că la manevrele austro-ungare din acest an vor asista, în afară de împăratul Germaniei, și suveranii Saxoniei, României și Sîrbiei, oaspeți ai împăratului Austriei și regelui Ungariei.

După manevre, împăratul Wilhelm va face o vizită capitalei ungurești, unde preparativele au început deja a se face în acest scop.

*

Cetim în *Gazeta Macedoniei*:

«*Donațiune patriotică.* — Societatea tinerilor macedoneni din Sofia, *Induprăciunea*, a oferit pentru clădirea școlii din Gopeși suma de 400 fr.

*

Ajutor pentru școlile din Macedonia. — Ieri, comitetul partidului conservator s'a întrunit și a luat măsuri pentru înmormîntarea lui Alex. Lahovari.

Pe cînd era adunat comitetul, a sosit și d. *Ionel Grădișteanu*, care a prezentat comitetului scrisori de la eforii școlilor române din Macedonia, prin cari declarau că au absolută nevoie de 1.500 Lei, pentru ca să susție unele școli, cărora Mărgărit le-a refuzat ori-ce sprijin pînă la sfîrșitul anului școlar.

D. G. Gr. Cantacuzino, fostul președinte al Senatului, a oferit această sumă și d. *I. Grădișteanu* o va frimite în Macedonia.

Nu putem decît să mulțumim din fundul inimei noastre d-lui G. Gr. Cantacuzino, pentru donațiunea de 1.500 lei, care sumă, în momentele actuale de mare criză prin care trec școlile noastre, va aduce un efect foarte salutar.»

*

Miercuri, 19 Martie, ora 8 seara, în sala No. 4 a Universității, D. *George Danielopol* și va desvolta conferința sa:

«*Persoane morale la Greci și Romani.*»

*

Domnul *D. P. Inotescu*, unul dintre cei mai devotați promotori ai Ligii Culturale, va ține Sîmbătă seara (22 Martie) în sala «*Teatrului Moldavia*» dîn Buzău o conferință despre: *Chestiunea Românismului*.